

Economische planning: er zijn nog zekerheden

René De Preter

Adviseur bij de Vlaamse minister van tewerkstelling en sociale aangelegenheden

De ministerraad boog zich onlangs over een wetsvoorstel dat de reorganisatie van de economische planning beoogt. De minister van economische zaken stelt voor dit wetsvoorstel, van de hand van CVP-kamerlid Stefaan De Clerck in geamendeerde vorm over te nemen. Socialisten zouden bij zo'n onderwerp de oren moeten spitzen. Hebben zij immers niet jaren geijverd om wat meer plan in het economische leven te brengen? Er wordt vandaag een stukje geschiedenis geschreven. Wat is de regering dan 'van plan'?

Wet Terwagne

Zij volgt de redenering van De Clerck. Hij beweert dat de kaderwet van 15 juli 1970 voorbijgestreefd is en dat de organisatie van de planning onuitvoerbaar is geworden o.m. omdat de gewesten thans bevoegd zijn. De kaderwet waarvan sprake, is de fameuze wet Terwagne 'houdende organisatie van de associatie van de holdings bij de economische planning'. Die wet was een stap op de weg naar de regionalisering. De Luikse socialist Terwagne was trouwens minister van communautaire betrekkingen. Verder versterkte de wet de rol van het Planbureau en legde de portefeuillemaatschappijen verplichtingen op, die al ten dele waren voorgeschreven in het KB 64 van 10 november 1967, waardoor die maatschappijen aan de controle van de Bankcommissie werden onderworpen.

De wet Terwagne had tevens betrekking op Belgische holdings - voortaan verschillend van portefeuillemaatschappijen - die bijvoorbeeld hun investeringsplannen aan het Planbureau moesten bekendmaken. Op die manier zou het bureau beter in staat zijn de toekomstige ontwikkeling van België in te schatten. Het Planbureau is in-

derdaad uitgegroeid tot een 'forecasting organisatie' en De Clerck wil die rol in een wet vastleggen. De regering Dehaene volgt hem daarin. De Clerck bedacht zelfs een nieuwe naam voor het bureau: Belgisch conjunctuurinstituut. De regering wil echter de oude naam behouden, maar dat is niet essentieel.

Planning en socialistische planning

Is hiermee dan de planning begraven of uit de dode opgewekt? Een vraag naar uitleg. Regeeren is vooruitzien. Plannen is dat ook. De mens heeft er al eeuwen mee te maken, maar niet alle voorspellers hadden het zo gemakkelijk als Jozef van Egypte, die dankzij enige goddelijke inspiratie op de hoogte was van de aantocht van zeven vette en zeven magere jaren. Zo werd hij de eerste in de geschiedenis die een vorm van voorraadbeheer tot stand bracht en zodoende de Egyptenaren maar ook zijn stoute broers nog graan kon verschaffen in barre tijden. Ingewikkeld was het niet, maar wel erg verdienstelijk. Tegenwoordig zitten de zaken wat moeilijker in mekaar. We spreken over een plan wanneer we een geheel van doelstellingen, strategieën, middelen en uitvoeringstermijnen hebben samengevoegd. Om de kans op succes te vergroten is het erg nuttig om uit te gaan van een realistische inschatting van de komende evolutie. Alle beleidsmensen en ondernemers kunnen daar hun voordeel mee doen. Mag het dan een wonder heten dat het Planbureau in 1959 werd opgericht door een regering van christen-democraten en liberalen, waarvan Jacques Van de Schueren, de latere vice-gouverneur van de Société Générale, de portefeuille van economische zaken mocht beheren? Het bureau voor economische en so-

cialie programmatie, zoals het Planbureau aanvankelijk heette, was geen socialistische creatie, maar de socialisten zagen er wel een toenadering tot hun programma in.

Men mag hier niet uit het oog verliezen dat 1959 helemaal geen schitterend jaar was. Het aantal werklozen bedroeg 300.000. De sociale onrust was groot. De druk van de basis heeft meermaals geleid tot regeringsvoorstellen, die als eerbare compromissen of zelfs als overwinningen werden voorgesteld. Achteraf bleek het niet zelden om dode mussen te gaan. Het Planbureau paste alleszins compleet in de ontwikkeling van het kapitalisme van die tijd. Grote industriële groepen en holdings wilden hun belangen zo doeltreffend mogelijk organiseren. Hun interesse voor economische vooruitzichten was gegrond. Een overheidsinstelling zou daar nu aan tegemoet komen. Op zich is daar niets verkeerd aan. Een goed manager moet ook vooruitzien. Niemand heeft baat bij knoeiers die tot de ondergang van de onderneming kunnen leiden met verlies aan tewerkstelling als gevolg.

Maar dat heeft nog niet veel te maken met socialistische planning. Die vertrekt vanuit een globale socialistische visie op economie en samenleving. De algemene doelstelling is meer welzijn voor allen. Vaak werd die doelstelling vertaald als "werk voor allen". Ook in het Plan van den Arbeid stak die hoodschap. Socialisten geloven echter niet dat de vrije markt dit objectief zonder meer kan realiseren. De overheid moet over voldoende instrumenten beschikken om bij te sturen en waar nodig, om zelf initiatieven te nemen. Voor De Man betekende dit o.m. dat de overheid een flinke greep moest krijgen op enkele sleutelsectoren zoals krediet en energie. Van zijn plan is echter weinig of niets in huis gekomen. De plangedachte is evenwel blijven voortleven. Ook de tendens om via overheidsingrijpen tot een rechtvaardiger samenleving te komen is socialisten blijven inspireren. Ze werden daarbij geholpen door de bijval die keynesiaanse recepten genoten. In de huishouding van Keynes speelde de overheid een grote rol, met het oog op een betere werking van het kapitalisme.

Echte socialistische planning vroeg naar anti-

kapitalistische structuurhervormingen. Een deel van de vakbond en ook de linkerzijde van de BSP stuurde daar na WOII nog op aan. De socialistische partijleiders van hun kant hadden meer aandacht voor de uitvoering van het maatschappelijk pact van 1944. Dat wil niet zeggen dat socialisten geen pogingen zouden ondernomen hebben om de economie in betere banen te sturen. Zeker wel. Nationale en Gewestelijke Investeringsmaatschappijen, een omvangrijke expansiewetgeving, een nieuw industrieel beleid, en nog meer initiatieven wijzen erop dat socialisten er iets aan wilden doen. De resultaten waren soms povertjes. Zo heeft de wet van 15 juli 1970, die nu grotendeels wordt opgeheven, niet gewerkt zoals het hoort. De associatie van de holdings bij de planning was overigens slechts van toepassing op een beperkt aantal vennootschappen.

In hoeverre de overheid er met al haar maatregelen in geslaagd is de strategie van privé-ondernemingen te beïnvloeden, is hier een open vraag. Een reeks ondernemingen heeft alleszins gretig gebruik gemaakt van het overheidsmanna. Zeker is ook dat multinationals zich niets door Brussel laten voorschrijven en dat de Belgische holdings weinig lieten merken van overheidsinvloed op hun plannen. Het KB 64 - een besluit van een regering zonder socialisten - sloeg er helemaal naast. De portefeuillemaatschappijen werden hierdoor helemaal niet gecontroleerd. In de praktijk is die controle niet meer dan het nazicht van de informatie gepubliceerd door de ondernemingen. Niet overbodig, maar je kan nagaan hoe dit heeft gewerkt bij de overname van de Société Générale. Inmiddels woedde de crisis in alle hevigheid. Het officiële startsein ervoor werd gegeven door president Nixon op 15 augustus 1971, toen o.m. de convertibiliteit van de dollar werd opgeheven. Freddy Terwagne was een half jaar eerder overleden. Thans wordt zijn wet afgeschaft.

Het economisme voorbij?

De socialistische economische planning wordt echter niet ten grave gedragen. Ze heeft hier ten lande nooit bestaan. Een lege kist wordt niet begraven. Daarmee is niet gezegd dat socialistische

voorstellen en beleidsmaatregelen geen positieve invloed hebben gehad op de economie en de tewerkstelling. Sommige overheidsmanagers en topkaders mogen er vast niet over klagen. Sommige werknemers evenmin. Zeker is dat het klassieke socialistische plandenken in de huidige context niet meer bruikbaar is. Het is om te beginnen veel te economisch opgevat. Impliciet berustte het op expansie en groei. Daar staan we vandaag anders tegenover. Invloed uitoefenen op de levensvoorwaarden van de mens is niet enkel realiseerbaar via de hefboom van industrieel beleid en economische planning. Ook milieu, mobiliteit, ethische waarden en leefgewoonten bepalen ons geluk en welzijn.

Dat is alvast één waarheid die in Vlaanderen 2002 wordt erkend. De bedoelingen van dit project zijn eerbaar, maar soms vaag en ze moeten natuurlijk nog in begrotingsvoorstellen vertaald worden. De instrumenten zijn vaak onaangepast of ze ontbreken totaal. De Europese vrijhandels-

zone en de Belgische staatsstructuren laten maar een beperkte ruimte open. Die kan natuurlijk worden ingevuld met een voorwaardenbeleid, dat eigenlijk vroeger ook bestond maar waarin nu ecologische, sociale en ethische waarden een hoofdrol spelen. Daarover kunnen socialisten een eigen verhaal brengen. Ook kunnen deelplannen worden uitgewerkt. Het aantal plannen van de Vlaamse regering is niet meer te tellen.

De federale regering heeft een 'Gloobaal Plan'. Proef en vergelijk : het plan De Man was een anti-crisisplan, het Globaal Plan van Dehaene is dat eveneens. De regering houdt tegelijk uitverkoop. Privatiseren is ook voor socialisten geen taboe meer. De Europese Commissie heeft dan weer een 'Witboek' en wil via grote investeringen in infrastructuur en telecommunicatie de tewerkstelling bevorderen. Het lijkt wel een soort New Deal. Is Delors de nieuwe Roosevelt? Of is Lord Keynes terug onder ons? De Man is hoedan ook definitief overleden. Er zijn nog zekerheden.